

NICOLAI GRĂMADĂ ȘI „PRIETENIILE PROFESIONALE”

*

NICOLAI GRĂMADA AND „PROFESSIONAL FRIENDSHIPS”

*

NICOLAI GRĂMADA ET LES „AMITIÉS PROFESSIONNELLES”

Drd. Tatiana MATEI¹

Rezumat: Spațiul istoric românesc, indiferent de barierele politice vremelnice, a înlesnit erudiților să se cunoască, și să ia cunoștință de activitatea confrăților lor. Cea mai vizibilă colaborare a intelectualilor români din toate provinciile românești a fost în secolul naționalităților, așa cum a fost numit secolul al XIX-lea. Legăturile dintre provincii și implicit între personalitățile acestora s-au intensificat, culminând cu perioada premergătoare înfăptuirii Marii Uniri de la 1 Decembrie 1918. Dorința de consolidare i-a apropiat pe intelectualii din toate provinciile și după îndeplinirea acestui obiectiv național. Perioada interbelică oferă licențiaților în litere, istorie și arte, din centrele universitare românești, posibilitatea specializării în cele două centre academice românești de la Paris și Roma, unde au posibilitatea de a se face remarcați și chiar de a lega prietenii.

*

Abstract: The Romanian historical space, regardless of the temporary political barriers, made it easier for scholars to get to know each other and get acquainted with the activity of their confreres. The most visible collaboration of Romanian intellectuals from all Romanian provinces was in the century of nationalities, as it was called in the 19th century.

The ties between the provinces and implicitly between their personalities intensified, culminating in the period preceding the achievement of the Great Union on December 1, 1918. The desire to consolidate brought intellectuals from all provinces closer even after achieving this national goal. The interwar period offers graduates in history and arts, from Romanian university centers, the opportunity to specialize in the two Romanian academic centers in Paris and Rome, where they have the opportunity to stand out and even make friends.

*

Résumé: L'espace historique roumain, indépendamment des barrières politiques temporaires, a permis aux savants de mieux se connaître et de se familiariser avec l'activité de leurs confrères. La collaboration la plus visible des intellectuels roumains de toutes les provinces roumaines s'est déroulée dans le siècle des nationalités, comme on l'appelait au XIXe siècle. Les liens entre les provinces et implicitement entre leurs personnalités s'intensifient, culminant avec la période précédant la réalisation de la Grande Union le 1er décembre 1918. Le désir de consolidation a rapproché les intellectuels de toutes les provinces même après avoir atteint cet objectif national. L'entre-deux-guerres offre aux diplômés en histoire et en arts, des centres universitaires roumains, la possibilité de se spécialiser dans les deux centres universitaires roumains de Paris et de Rome, où ils ont la possibilité de se démarquer et même de se faire des amis.

¹ Școala Doctorală de Științe Umane, Universitatea „Ștefan cel Mare”, din Suceava.

Despre evenimentele din 1918, ce s-au succedat în cascadă, s-au scris multe pagini și subiectul încă suscită interes. În spatele mării realizări a visului românilor de a trăi într-o singură țară, se știe că au stat intelectualii din provinciile românești, care au trecut peste orgoliile vremelnice, conlucrând între ei, chiar dacă stăpânirile îi ținuseră despărțiți. Un astfel de centru, în care românii au coordonat acțiuni și declarații menite a uni românitatea a fost și orașul Cernăuți. Acest centru al românismului a reprezentat centrul universitar, cultural și instituțional al Bucovinei habsburgice. Chiar după Marea Unire, Cernăuțiul era al doilea oraș ca mărime din România, după București. Aici avea să urmeze în 1912 cursurile Facultății de Filosofie și Litere Nicolai Grămadă, un tânăr bucovinean născut în Zahareștii Sucevei. În ce-l privea pe Nicolai Grămadă, dorința de integrare în noua construcție statală (la care își adusese contribuția direct prin participarea la luptele de eliberare a teritoriului românesc în anii 1916-1919), era cu atât mai pronunțată cu cât neamul Grămadă bejenise din zona Munților Maramureșului la început de secol XVIII înspre nordul Moldovei, acolo unde austriecii aveau să -i urmeze peste 50 de ani. Născut în provincia Bucovina a Imperiului Austro-ungar, Nicolai Grămadă și-a făcut studiile în Suceava și Cernăuți, centre în care se îmbinau idealul eliberării cu realitatea asupririi.

Lumea celor ce urmau studii liceale și universitare fiind puțin numeroasă, legăturile ce s-au creat între membrii ei s-au transformat în mare parte în prietenii profesionale, un fel de susținere reciprocă și o solidaritate nedefinită, intrisecă. La baza acestor prietenii au stat depărtarea de țară, admirația și simpatia reciprocă dar cel mai adesea recunoașterea profesională. Printre cei cu care Nicolai Grămadă și-a intersectat viața dar mai ales cariera se numără o serie de personalități ale istoriei și culturii naționale: Ion Nistor, Sextil Pușcariu, George Călinescu, Aurelian Sacerdoțeanu, Mihai Costăchescu, Pavel Țugui etc.

Din timpul cursurilor de la Ober-gymnaziul din Suceava, din posturile de profesor de istoria românilor și cea de elev, Ion Nistor și Nicolai Grămadă aveau să se reîntâlnească în Cernăuți în perioada interbelică, atât în cadrul Universității din Cernăuți (primul ca profesor universitar iar al doilea în calitate de conferențiar) dar și în cadrul Muzeului Regional din Cernăuți (primul ca președinte iar al doilea ca secretar general și ulterior ca director al Muzeului Bucovinei)². Relația dintre cele două personalități a fost una cordială, contribuind la promovarea culturii regionale și integrarea Cernăuțiului în marea familie a orașelor românești. Relația dintre cei doi rămâne strict profesională și o descoperim și încordată într-un moment delicat atât pentru România, cât și pentru ei înșiși. În 1944 Colecțiile Muzeului Bucovinei din Cernăuți a cărui președinte era Ion Nistor și director era Nicolai Grămadă, sunt evacuate la Râmnicu Vâlcea, moment în care se pune în discuție retrocedarea către Comisia de Armistitiu a bunurilor „evacuate de pe teritoriul URSS”³. Într-un moment

² Arhivele Naționale ale României, Serviciul Județean Suceava (în continuare SJAN Suceava), Fond *Nicolae Grămadă*, d. , f. .

³ Arhivele Naționale ale României Serviciul Județean Suceava (în continuare SJAN Suceava), Fond *Nicolai Grămadă*, d. B3, ff.112 - 114.

istoric atât de delicat, se impunea o decizie din partea celui ce era președinte de onoare a Muzeului Bucovinei (Ion Nistor), decizie care nu a venit și care l-a pus pe Nicolai Grămadă în postura de a-și asuma riscul declarării provenienței colecțiilor muzeale ca fiind exclusiv din partea de sud a provinciei.

Tot din Cernăuți, devenit al doilea oraș al României ca mărime, avea să se nască o adevărată prietenie, între Sextil Pușcariu și Nicolai Grămadă. Primul, i-a fost profesor de Istoria literaturii lui Nicolai Grămadă în timpul studenției cernăuțene și a identificat în discipolul său un mare potențial pe care-l și exprimă cu ocazia absolvirii studiilor și a susținerii examenelor finale din 1919. Prietenia dintre cei doi a crescut treptat, a trecut granițele profesionale și a intrat în sfera relațiilor personale. În timp ce Sextil Pușcariu se mută la Cluj, Nicolai Grămadă rămâne fidel Cernăuțiului deși în perioada 1922-1926 urmează specializări la Viena, Leipzig, Paris și Roma. Întreaga corespondență⁴ dintre cei doi stă mărturie acestei prietenii, subiectele abordate fiind atât din sfera profesională cât și din cea personală.

O altă personalitate cu care Nicolai Grămadă a colaborat a fost Mihai Costăchescu, un istoric ieșean, membru corespondent al Academiei Române, interesat de colecția de documente medievale ale Muzeului Bucovinei din Cernăuți. Corespondența⁵ dintre cei doi și chiar cea a lui Mihai Costăchescu cu alte personalități istorice ale vremii, interesate de documente în vederea stabilirii transferului unor proprietăți în anumite perioade și între anumiți proprietari, stau mărturie relației dintre cele două personalități.

O colaborare deosebită a fost stabilită între Nicolai Grămadă și Aurelian Sacerdoțeanu, directorul Arhivelor Statului din București. Corespondența purtată de cei doi în perioada 1947-1948 începe cu scrisoare adresată lui Nicolai Grămadă prin care este rugat să preia conducerea Arhivelor din Suceava⁶. Colaborarea dintre cei doi a trecut de asemenea granița profesională, Sacerdoțeanu cunoscând preocupările lui Nicolai Grămadă în colectarea și conservarea materialelor cu caracter muzeografic și arhivistic, dar și datorită faptului că soția lui Aurelian Sacerdoțeanu – Virginia Vasiliu, fusese colegă cu Nicolai la Școala Română din Roma, în perioada 1925/1926. Deși cea mai mare parte a corespondenței viza problematica organizării Arhivelor sucevene, regăsim presărate și rânduri în care Nicolai Grămadă îi solicită lui Aurelian Sacerdoțeanu o favoare personală (Nicolai Grămadă dorea să fie și el transferat la o Facultate în București, de unde ar fi avut ocazia studierii în Biblioteca Academiei Române), cu ocazia desființării Facultății de Teologie de la Suceava în anul 1948 și transferării ei la București.

În ce privește, prietenia cu George Călinescu, aceasta se datorează colegialității lor la Școala Română din Roma, în perioada 1924-1925 și a recunoașterii reciproce a

⁴ SJAN Suceava, *loc cit.*, d. E, ff. 15 – 21.

⁵ Dumitru Ivănescu, Virginia Isac, Sorin Ivănescu, *Mihai Costăchescu Corespondență*, Iași, Editura Junimea, 2003, pp. 194-196.

⁶ Corneliu-Mihai Lungu, *Aurelian Sacerdoțeanu. Corespondență 1928 – 1974*, Arhivele Naționale ale României, pp: 124-129, 139-145.

muncii de cercetare. Dovada prieteniei care i-a legat o găsim într-o scrisoare⁷ adresată de Nicolai Grămadă lui George Călinescu la 19 septembrie 1957, prin care-l ruga să-i scrie o recomandare (un referat asupra activității științifice a lui Nicolai Grămadă), necesară obținerii unei pensii personale. Scrisoarea se încheie cu sublinierea „sentimentelor de adâncă și sinceră prietenie”⁸.

Prietenia cu Pavel Țugui a evoluat dintr-o interpelare a acestuia de către Nicolai Grămadă la Iași, în 1954, referitoare la posibilitatea obținerii unei pensii personale⁹. Legătura dintre cei doi s-a stabilit nu doar pe considerentul că Pavel Țugui îi putea susține demersurile de obținere a unor drepturi financiare ci și dintr-o solidaritate a bucovinenilor. Formulările epistolare erau formale, potrivit vremurilor și începeau cu formula „Tovarășe Profesor” și se încheiau cu „al Dv Nicolai Grămadă”. În corespondența celor doi găsim și aspecte de viață personală și un gest de încredere a lui Nicolai Grămadă și chiar de generozitate, (I-a lăsat lui Pavel Țugui, Anuarele Liceului „Ștefan cel Mare”, probabil și datorită originii bucovinene). Cel mai arzător subiect întâlnit în corespondența dintre cei doi a fost lucrarea *Studii și articole de toponimie bucovineană*, pe care Nicolai Grămadă s-a zbatut să o publice.

Desființarea Universității din Cernăuți în 1940 a determinat împrăștierea intelectualilor prin alte centre universitare românești (Sibiu, Cluj, Iași, București, Suceava) dar a menținut unitatea acestora, unitate datorată „prietenilor profesionale” care aveau la bază recunoașterea reciprocă a activității profesionale. Simpla răsfoire a Enciclopediei Bucovinei scoate la iveală pleiada de personalități interbelice, care au un numitor comun Cernăuțiul, care-și trăgea seva din pământul bucovinean și care emana cultură și personalități către toate centrele românești.

Bibliografie selectivă:

Arhivele Naționale ale României, Serviciul Județean Suceava, Fond *Nicolai Grămadă* Dumitru Ivănescu, Virginia Isac, Sorin Ivănescu, *Mihai Costachescu Corespondență*, Iași, Editura Junimea, 2003.

Pavel Țugui, *Corespondență și documente primite*, I, București, Editura Muzeul Literaturii Române, 2013.

Arhivele Naționale ale României, *Aurelian Sacerdoțeanu Corespondență (1928-1974)*, București, 2004.

Nicolae Mecu, *George Călinescu și contemporanii săi (corespondență primită)*, I, București, Editura Minerva, 1984, p. 312.

⁷ Nicolae Mecu, *George Călinescu și contemporanii săi*, I, București, Editura Minerva, 1984, pp. 312 – 313.

⁸ Idem.

⁹ Pavel Țugui, *Corespondență și documente primite*, I, București, Editura Muzeului Literaturii Române, 2013, p. 304.